

Силабус
навчальної дисципліни
«Динаміка морфологічних змін»
2023-2024 навчальний рік

Освітня програма «Філологія»
Спеціальність 035 Філологія Спеціалізація: 035.01 українська мова та література
Галузь знань 03 Гуманітарні науки
Рівень вищої освіти - другий (магістерський) рівень вищої освіти
Статус дисципліни обов'язкова

Викладач	Валентина ЮНОСОВА
Посилання на сайт	http://bdpu.org/faculties/ffsk/structure-ffsk/kaf-ukr-mova/composition-kaf-ukr-mova/yunosova/
Контактний тел.	0665323492
Е-mail викладача:	yunosova@i.ua
Графік консультацій	четвер, 13.00-14.20

Обсяг курсу на поточний навчальний рік:

Кількість кредитів / годин	Форма навчання	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	Звітність
6/180 год.	очна (денна)	20	20	50	залік
	заочна (дистанційна)	8	6	76	залік

Семестр: осінній

Мова навчання: українська

Ключові слова: сучасна українська мова, норма, варіантність, морфологія, частини мови

Мета та предмет курсу:

Метою викладання навчальної дисципліни «Динаміка морфологічних змін» є дати магістрантам глибокі наукові знання про формування морфологічних норм української літературної мови з урахуванням найновіших досягнень вітчизняного мовознавства. Основними завданнями вивчення дисципліни «Актуальні проблеми граматики української мови» є:

- ознайомити магістрантів із мовними нормами та проблемами їх кодифікації; домогтися глибокого усвідомлення шляхів та особливостей формування морфологічних норм;
- формувати вміння аналізувати мовні явища на морфологічному рівні;
- виробити практичні навички виділення у словоформах нових граматичних ознак, вміння їх інвентаризувати, пояснювати історичні причини цих явищ.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент буде **знати**:

- основні критерії літературної норми і принципи їх застосування;

- зміни норм сучасної української літературної мови і їх вплив на культуру мови;
- основні аспекти спрямованості новітніх тенденцій до перегляду нормативних засад української літературної мови;
- новітні зміни в межах граматичних категорій різних частин мови.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент буде **вміти**:

- давати визначення основних понять;
- характеризувати норми української літературної мови;
- визначати й коментувати всі новітні зміни в межах граматичних категорій різних частин мови, аргументовано висловлюючи свої думки.

Компетентності та програмні результати навчання:

Компетентності, якими повинен оволодіти здобувач	Програмні результати навчання
<p>ІК. Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми в галузі лінгвістики і літературознавства в процесі професійної діяльності або навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог.</p> <p>ЗК 1. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.</p> <p>ЗК 3. Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел.</p> <p>ЗК 7. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.</p> <p>ЗК 8. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.</p> <p>ЗК 9. Здатність до адаптації в новій ситуації.</p> <p>ЗК 11. Здатність проведення досліджень на належному рівні.</p> <p>СК 1. Здатність вільно орієнтуватися в різних лінгвістичних напрямках і школах.</p> <p>СК 3. Здатність критично осмислювати історичні надбання та новітні досягнення філологічної науки.</p> <p>СК 4. Здатність здійснювати науковий аналіз і структурування</p>	<p>ПРН 1. Оцінювати власну навчальну та науково-професійну діяльність, будувати і втілювати ефективну стратегію саморозвитку та професійного вдосконалення.</p> <p>ПРН 2. Упевнено володіти державною та іноземною мовами для реалізації письмової та усної комунікації, зокрема в ситуаціях професійного й наукового спілкування; презентувати результати досліджень державною та іноземною мовами.</p> <p>ПРН 3. Застосовувати сучасні методики і технології, зокрема інформаційні, для успішного й ефективного здійснення професійної діяльності та забезпечення якості дослідження в конкретній філологічній галузі.</p> <p>ПРН 7. Аналізувати, порівнювати і класифікувати різні напрями і школи в лінгвістиці.</p> <p>ПРН 9. Характеризувати теоретичні засади (концепції, категорії, принципи, основні поняття тощо) та прикладні аспекти обраної філологічної спеціалізації.</p> <p>ПРН 10. Збирати й систематизувати мовні, літературні, фольклорні факти, інтерпретувати й перекладати тексти різних стилів і жанрів (залежно від обраної спеціалізації).</p> <p>ПРН 11. Здійснювати науковий аналіз мовного, мовленнєвого й літературного матеріалу, інтерпретувати та структурувати його з урахуванням доцільних методологічних принципів, формулювати узагальнення на основі самостійно опрацьованих даних.</p> <p>ПРН 12. Дотримуватися правил академічної доброчесності.</p> <p>ПРН 13. Доступно й аргументовано</p>

<p>мовного/мовленнєвого й літературного матеріалу з урахуванням класичних і новітніх методологічних принципів.</p> <p>СК 6. Здатність застосовувати поглиблені знання з обраної філологічної спеціалізації для вирішення професійних завдань.</p> <p>СК 7. Здатність вільно користуватися спеціальною термінологією в обраній галузі філологічних досліджень.</p>	<p>пояснювати сутність конкретних філологічних питань, власну точку зору на них та її обґрунтування як фахівцям, так і широкому загалу, зокрема особам, які навчаються.</p> <p>ПРН 14. Створювати, аналізувати та редагувати тексти різних стилів та жанрів.</p> <p>ПРН 15. Обирати оптимальні дослідницькі підходи й методи для аналізу конкретного лінгвістичного чи літературного матеріалу.</p> <p>ПРН 16. Використовувати спеціалізовані концептуальні знання з обраної філологічної галузі для розв'язання складних задач і проблем, що потребує оновлення та інтеграції знань, часто в умовах неповної/недостатньої інформації чи суперечливих вимог.</p>
---	---

Зміст курсу:

Тема 1-2. Вступ. Теорія літературної мови. Поняття норми в мовознавчій науці. Норма як головна ознака літературної мови, її суспільний характер. Основні критерії літературної норми і принципи їх застосування. Варіантність норм літературної мови. Зміни норм сучасної української літературної мови. Процеси нормалізації і культура мови.

Тема 3-4. Зміни мовної норми та проблеми її кодифікації. Сучасні тенденції до перегляду нормативних засад української літературної мови. Основні аспекти спрямованості новітніх тенденцій до перегляду нормативних засад: загальна спрямованість (національно-мовна і соціально-мовна тенденції); пуристичні тенденції щодо подолання наслідків впливу російської мови та іншомовних впливів та до посилення ролі питомої мовної основи.

Тема 5. Новітні зміни в межах граматичних категорій роду і числа іменників. Нові тенденції у вживанні граматичних форм роду і числа іменників. Специфіка множинних форм речовинних та абстрактних іменників. Особливості словозміни множинних іменників. Стилїстична роль форм множини власних назв.

Тема 6-7. Варіантні закінчення непрямих відмінків. Варіантність відмінкових закінчень іменників. Варіантність закінчень родового відмінка в сучасній українській мові. Основні тенденції у розвитку варіантних закінчень іменників у давальному відмінку. Розвиток варіантних форм знахідного відмінка в іменниках чоловічого роду однини II відміни. Знахідний – родовий відмінок у заперечних конструкціях. Варіантні закінчення знахідного відмінка множини іменників III відміни. Варіантні форми орудного відмінка множини та місцевого відмінка однини. Функціонування форм кличного відмінка в сучасній українській літературній мові.

Тема 8. Нові тенденції у вживанні граматичних форм прикметників, числівників, займенників. Зміни в межах граматичних категорій прикметників, числівників, займенників. Особливості ступенювання прикметників. Повні і короткі форми прикметників. Активізація певних форм різних розрядів числівників. Зауваги щодо вживання деяких займенникових форм.

Тема 9-10. Дієслово в контексті сучасних тенденцій до перегляду нормативних засад української літературної мови. Новітні зміни в системі дієслова. Зміни в межах граматичної категорії часу. Новітні тенденції в межах категорії виду. Сучасне співвідношення активних і пасивних дієслівних форм. Процеси мовного регулювання в межах категорії дієприкметників.

Методи навчання: словесні (лекція, бесіда, навчальна дискусія), наочні (спостереження, ілюстрування), практичні (вправи різних типів, комплексні контрольні завдання), індивідуальна дослідницька робота студентів.

Політика курсу (особливості проведення навчальних занять): від студента очікується здатність відповідати на питання за вивченим матеріалом, обговорення дискусійних питань, виконання практичних завдань, самостійної роботи.

Технічне й програмне забезпечення/обладнання, наочність: персональний комп'ютер, проектор, екран / інтерактивна дошка.

Система оцінювання та вимоги: Оцінювання знань студентів здійснюється на основі результатів поточного та підсумкового контролів. Підсумкова оцінка є сумою балів, набраних за весь курс навчання - практичні заняття і самостійна робота (70+30=100), і вираховується за національною шкалою та шкалою ЄКТС.

Поточний контроль здійснюється під час практичних занять. При оцінюванні на практичних заняттях враховується активна участь студентів у занятті, здатність відповідати на питання за вивченим матеріалом, обговорення дискусійних питань, виконання практичних завдань, самостійної роботи.

Підсумковий контроль відбувається у формі заліку.

Таблиця 1. Максимальна вага поточного та підсумкового контролю у балах

Вид контролю	Максимальна вага поточного та підсумкового контролю у балах	Частина підсумкової оцінки у балах	Підсумкова оцінка
Поточний контроль		100	100
Практичні заняття	70		
Самостійна робота	30		

Таблиця 2. Розподіл набраних здобувачем вищої освіти балів під час поточного контролю

Види робіт	Кількість набраних балів						
	незадовільно		задовільно		добре		відмінно
	1-34	35-49	50-57	58-64	65-77	78-89	90-100
	F	FX	E	D	C	B	A
	не зараховано		зараховано				
Практичне заняття 1	2,4	3,8	4,4	4,9	5,6	6,3	7
Практичне заняття 2	2,4	3,8	4,4	4,9	5,6	6,3	7
Практичне заняття 3	2,4	3,8	4,4	4,9	5,6	6,3	7

Практичне заняття 4	2,4	3,8	4,4	4,9	5,6	6,3	7
Практичне заняття 5	2,4	3,8	4,4	4,9	5,6	6,3	7
Практичне заняття 6	2,4	3,8	4,4	4,9	5,6	6,3	7
Практичне заняття 7	2,4	3,8	4,4	4,9	5,6	6,3	7
Практичне заняття 8	2,4	3,8	4,4	4,9	5,6	6,3	7
Практичне заняття 9	2,4	3,8	4,4	4,9	5,6	6,3	7
Практичне заняття 10	2,4	3,8	4,4	4,9	5,6	6,3	7
<i>Всього</i>	<i>24</i>	<i>38</i>	<i>44</i>	<i>49</i>	<i>56</i>	<i>63</i>	<i>70</i>
Самостійна робота 1	3	3,5	4	5	7	8	10
Самостійна робота 2	3	3,5	4	5	7	9	10
Самостійна робота 3	4	4	5	5	7	9	10
<i>Всього</i>	<i>10</i>	<i>11</i>	<i>13</i>	<i>15</i>	<i>21</i>	<i>26</i>	<i>30</i>
Разом максимальна кількість набраних балів	34	49	57	64	77	89	100

Таблиця 3. Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою		Оцінка за шкалою ЄКТС
	Для підсумкового семестрового контролю, що включає екзамен, курсову роботу, практику	Для підсумкового семестрового контролю, що включає залік	Для всіх видів підсумкового контролю
90-100	відмінно	зараховано	A (відмінно)
78-89	добре		B (дуже добре)
65-77			C (добре)
58-64			D (задовільно)
50-57	задовільно		E (достатньо)
35-49	незадовільно	не зараховано	FX (незадовільно з можливістю повторного складання)

1-34	незадовільно		F (незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни)
------	--------------	--	--

10. Методичне забезпечення

1. Юносова В. О. Динаміка морфологічних змін. *Магістр філології: лінгвістика та лінгводидактика*: навч.-метод. комплекс / заг. ред. Р. О. Христіанінової. Бердянськ: Видавець Ткачук О. В., 2015. С.429-483.

11. Рекомендована література

Базова

1. Бойко В. М., Давиденко Л. Б. Граматика української мови: Морфеміка. Словотвір. Морфологія: навч. посіб. Київ: Академія, 2014. 240 с.
2. Вихованець І. Р., Городенська К. Г., Загнітко А. П., Соколова С. О. Граматика сучасної української літературної мови. Морфологія / за ред. К. Г. Городенської. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2017. 752 с.
3. Вихованець І., Городенська К. Теоретична морфологія української мови: Академічна граматики української мови; За ред. І. Вихованця. Київ: Унів. вид-во «Пульсари», 2004. 400 с.
4. Загнітко А. П. Теоретична граматики сучасної української мови. Морфологія. Синтаксис. Донецьк: ТОВ «ВКФ «БАО», 2011. 992 с.
5. Сучасна українська мова: Морфологія: підручник / Л.А. Алексієнко, О.М. Зубань, І.В. Козленко; за ред. А.К. Мойсієнка; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ: Знання, 2013. 524 с.

Допоміжна

1. Безпояско О. К., Городенська К. Г., Русанівський В. М. Граматика української мови. Морфологія: підручник. Київ: Либідь, 1993. 336 с.
2. Вихованець І. Р. Частини мови в семантико-граматичному аспекті: монографія. Київ: Наук. думка, 1998. 256 с.
3. Горпинич В. О. Морфологія української мови: підручник. Київ: Академія, 2004. 336 с.
4. Загнітко А. П. Основи функціональної морфології української мови: навч. посіб. Київ: Вища шк., 1991. 76 с.
5. Загнітко А. П. Система і структура морфологічних категорій сучасної української мови (проблеми теорії): навч. посіб. Київ: ІСДО, 1993. 343 с.
6. Кучеренко І. К. Теоретичні питання граматики української мови: Морфологія. Видання друге, уточнене й доповнене. Вінниця: «Поділля-2000», 2003. 464 с.
7. Матвіяс І. Г. Іменник в українській мові: монографія. Київ: Рад. школа, 1974. 184 с.
12. Олійник О. Б., Шинкарук В. Д., Гребницький Г. М. Граматика української мови: навч. посіб. Київ: Кондор, 2007. 544 с.
13. Пилинський М. М. Мовна норма і стиль. Київ: Наук.думка, 1976. 208 с.
14. Плющ М. Я. Граматика української мови: У 2 ч. Ч. 1. Морфеміка. Словотвір. Морфологія: підручник. Київ: Вища шк., 2005. 286 с.
15. Пономарів О. Д. Стилїстика сучасної української мови: підруч. [для студ. вищ. навч. закл.]. Київ: Либідь, 1993. 248 с.

16. Сучасна українська літературна мова: Морфологія. Синтаксис: підручник / А. К. Мойсієнко та ін. Київ: Знання, 2010. 374 с.
17. Сучасна українська літературна мова: підручник / А. П. Грищенко та ін; за ред. А. П. Грищенка. 2-е вид. Київ: Вища школа, 1997. 493 с.
18. Українська мова : Енциклопедія / Редкол.: Русанівський В. М. та ін. 2-ге вид., випр. і доп. Київ: Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2004. 824 с.
19. Фаріон І. Правопис – корсет мови? Український правопис як культурно-політичний вибір. Львів: Свічадо, 2004. 120 с.
20. Шевельов Ю. Українська мова в першій половині двадцятого століття (1900 – 1941): Стан і статус. Мюнхен : Сучасність, 1987. 295 с.
21. Юносова В. О. Варіантність відмінкових закінчень іменників у сучасній українській літературній мові: монографія. Київ: Знання України. 2003. 126 с.
22. Юносова В. О. Варіантні родові форми іменників іншомовного походження в сучасній українській мові. *Филологія – XXI: Мат-лы II междунар. науч.-теорет. конф.*: В 2-х тт. Караганда: Центр гуманитарных исследований «Тезис», 2011. Т.1. С.123–128.
23. Юносова В. О. Газетний дискурс як індикатор мовних змін (на матеріалі граматичних категорій роду і числа іменників сучасної української літературної мови). *Мовні одиниці в газетному дискурсі початку XXI сторіччя*: колективна монографія / Р. О. Христіанінова, В. Ф. Загороднова, С. М. Глазова, О. А. Крижко, Е. В. Олійник, Н. В. Павлик, В. О. Юносова. Мелітополь: Видавничий будинок Мелітопольської міської друкарні, 2017. С.77-105.
24. Юносова В. О. Зміни в граматичній категорії числа абстрактних іменників. *Функціональна лінгвістика*: зб. наук. праць / Кримський республіканський інститут післядипломної освіти; наук. ред. А. М. Рудяков. 2011. №2. Т.2. С.309–311.
25. Юносова В. О. Зміни в кореляційних формах числа іменників сучасної української мови. *Мовознавчий вісник*: Зб.наук.пр. на пошану професора Катерини Городенської з нагоди її 60-річчя / МОН України. Черкаський нац. ун-т ім. Б. Хмельницького; відп.ред. Г. І. Мартинова. Черкаси, 2009. Вип.8. С.59-65.
26. Юносова В. О. Історія формування закінчень родового відмінка однини іменників жіночого роду сучасної III відміни. *Іван Огієнко і сучасна наука та освіта*: науковий збірник: серія філологічна / [редкол.: Л. М. Марчук (гол. ред.), В. П. Атаманчук (відп. ред.) та ін.]. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2016. Вип. XIII. С. 265-269.
27. Юносова В. О. Нові корелятивні форми жіночого роду іменників-назв осіб в українській періодиці. *Лексико-грамматические инновации в современных славянских языках: VII Международная научная конференция (Днепропетровск, ДНУ имени Олеса Гончара, 2 - 4 апреля 2015 г.): материалы / составитель Т. С. Пристайко. Днепропетровськ: Нова ідеологія, 2015. С.202-204.*
28. Юносова В. О. Нові ступеньовані прикметники в українській мові. *Актуальні проблеми слов'янської філології*: Міжвуз. зб. наук. ст. Ніжин: ТОВ «Видавництво «Аспект-Поліграф», 2007. Вип. XIV: Лінгвістика і літературознавство. С. 58–65.
29. Юносова В. О. Новітні тенденції розвитку граматичного ладу української літературної мови в науковому дискурсі початку XXI сторіччя. *Мовні одиниці в українському науково-педагогічному дискурсі*: колект.монограф. /За ред. С. М. Глазової. Мелітополь: Видавничий будинок Мелітопольської міської друкарні, 2022. С. 58-75.
30. Юносова В. О. Особливості вживання числових форм іменників з речовинним значенням у сучасній українській мові. *Функціональна лінгвістика*: зб. наук. праць / Кримський республіканський інститут післядипломної освіти; наук. ред. А. М. Рудяков. 2010. №1. Т.2. С.366–368.

31. Юносова В. О. Розвиток кореляційних форм числа в речовинних та абстрактних іменниках сучасної української мови. *Лексико-граматичні інновації у сучасних слов'янських мовах: V Міжнародна наукова конференція (Дніпропетровськ, ДНУ імені Олеся Гончара, 7-8 квітня 2011р.): матеріали / укладач Т. С. Пристайко. Дніпропетровськ: Нова ідеологія, 2011. С.438–440.*

32. Юносова В. О. Специфіка ступенювання прикметників у сучасному телевізійному дискурсі. *Лексико-граматические инновации в современных славянских языках: VI Международная научная конференция (Днепропетровск, ДНУ имени Олеся Гончара, 22-23 апреля 2013 г.): материалы / составитель Т. С. Пристайко. Днепропетровськ: Нова ідеологія, 2013. С.340-343.*

Інтернет-ресурси

1. Бібліотека БДПУ (www.bdpu.org/library)
2. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського (<http://www.nbuv.gov.ua>)
3. Лінгвістичний портал з української мови (<http://www.mova.info>)
4. Google Академія (<https://scholar.google.com>)
5. Лінгвістичний портал з української мови (<http://www.rozum.org.ua>)
6. Портал української мови та культури (<http://www.slovnyk.net>)
7. Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19>.